

Ruimte voor duurzaam erfgoed

Integraal maatwerk

Als eigenaar van een mooi erfgoedpand, zoals: beschermde historische gebouwen, beeld ondersteunende panden of rijksmonumenten, bent u trots op uw bezit en wilt u uw pand voor de toekomst behouden. Toch roept het onderhoud en behoud ook vragen op: waar moet u beginnen, wat mag wel en niet? Zijn zonnepanelen toegestaan en kan mijn pand gasloos worden? En niet te vergeten: welke financiële regelingen zijn er?

In deze uitgave vertellen we:

- wat duurzaam erfgoed is;
- hoe het energieverbruik tot stand komt;
- welke stappen u kunt nemen voor integraal maatwerk.

Wat uw plannen ook zijn, het is altijd verstandig om deskundigen te benaderen voor zorgvuldige en duurzame maatwerkoplossing. Op die manier krijgt u een zorgvuldige en duurzame maatwerkoplossing voor uw erfgoedpand.

Libau is dé onafhankelijke adviesorganisatie voor kwaliteit van de leefomgeving en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe. Wij zijn partner van de provincies Groningen en Drenthe en hun gemeenten. We delen kennis, bieden advies en andere dienstverlening vanuit o.a. het Steunpunt Cultureel Erfgoed en het Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit. Daarnaast faciliteren wij de Adviescommissies voor

Omgevingskwaliteit voor gemeenten in Groningen en Drenthe. Het Erfgoedloket Groningen dat wij beheren helpt monumenteneigenaren in de provincie Groningen. Hiervoor werken we nauw samen met onze zusterorganisatie Monumentenwacht Groningen.

Libau. Onze leefomgeving. Jouw verhaal.

Wat is duurzaam erfgoed?

Duurzaam erfgoed is het op lange termijn behouden van erfgoed-panden, inclusief de vernieuwingen die nodig zijn voor het behoud. Bij verduurzaming gaat het dus over de balans tussen de cultuur-historische waarde én verbeteringen voor u als gebruiker. Net zoals zorg voor het milieu, gebruikscomfort en energiekosten.

Hoe komt het energieverbruik tot stand?

U wilt vast weten hoe u zorgvuldig kunt verduurzamen. Dit begint met een analyse van factoren die het energieverbruik veroorzaken, zoals:

- **Weersinvloeden:**
de temperatuur, windkracht, windrichting, zon-oriëntatie en schaduw. Deze hebben invloed op de thermische belasting, vochtigheid van materiaal en tochtsnelheid;
- **Comforteisen/energiebehoefte:**
de temperatuur per vertrek. Over het algemeen hanteren mensen in de woonkamer een hogere temperatuur dan in de slaapkamer;
- **Gebouwbeheer:**
de regelbaarheid van installaties en gebruikersgedrag (denk bijvoorbeeld aan het sluiten van tussendeuren, het dichtdraaien van radiatoren);
- **Warmteverlies via materialen in de schil:**
warmtetransmissie, hoeveel warmte ontsnapt door de materialen;
- **Koude intrede via lekken (koude infiltratie):**
hoeveel kou kan via kieren en naden naar binnen?
- **Efficiëntie van het energiesysteem:**
de geschiktheid van en samenhang tussen de energiebron (bijvoorbeeld een cv-ketel), het transport (leidingverloop en -isolatie) en afgifteapparaat (radiator);
- **Uitvoering:**
foutieve uitvoering van werkzaamheden of het foutief inregelen van installaties leiden tot onnodig energieverbruik.

Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen

Van oudsher spelen gemeenten een belangrijke rol in de bescherming en het behoud van erfgoed. Zo hebben gemeenten sinds de Monumentenwet van 1988 (nu: Erfgoedwet) verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de taken op het gebied van beheer en vergunningverlening bij rijksmonumenten. Om gemeenten bij de uitvoering van deze wettelijke taken te ondersteunen, is op initiatief van de rijksoverheid in elke provincie een steunpunt monumentenzorg beschikbaar. In Groningen voert Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen deze ondersteuning uit. Steunpunt Cultureel Erfgoed is onderdeel van Libau.

De Monumentenwacht Groningen

De Monumentenwacht Groningen is een non-profit organisatie die sinds 1973 advies geeft over onderhoud, schadeherstel en de verduurzaming van erfgoedpanden. Zij beschouwen de historie van uw pand, de bestaande situatie en verwachte werkzaamheden in de komende jaren. Naast periodieke technische inspecties doet de Monumentewacht sinds 2022 niveau 1 duurzaamheids-onderzoeken. Op basis van de gebruiksfunctie, verbruik en de monumentale waarden adviseert zij over geschikte (basis)maatregelen. Maatregelen worden voorzien van verwachte terugverdientijden en globale investeringskosten maar ook vergunningsplicht en de mogelijk beschikbare regelingen en subsidies.

Hoe kom je tot een goed plan voor duurzaam erfgoed?

1

Erfgoedwaarden

Wat zijn de waardevolle elementen en kwaliteiten?
Waarom is het pand beschermd? En wat vindt u als
eigenaar/gebruiker belangrijke waarden?

Ruimtelijk beleid en standpunt
gemeente over verduurzaming

Waardenstelling: waarden- en
eventueel bouwhistorisch onderzoek

Uw perspectief: welke elementen zijn
voor u waardevol

2

Onderhoudsstaat

Welke gebouwdelen of installaties zijn op (korte)
termijn aan onderhoud of vervanging toe? En hoe
kunt u dit koppelen aan verduurzaming?

Conditie:
Onderhouderhoudsinspectie of
conditiemeting

Planning:
Meerjaren OnderhoudsPlan (MJOP)

3

Uitgangspunten

Wat zijn belangrijke uitgangspunten? Wat zijn
bijvoorbeeld uw ambities en wensen? Heeft de
gemeente een verduurzamingsplan voor uw dorp of
wijk opgesteld waarop u kunt aanhaken?

Aanleiding 1: verduurzaming vanuit
geplande werkzaamheden
(onderhoud, herbestemming,
bevingsopgave)

Aanleiding 2: verduurzaming
vanuit verduurzaamheidsbehoefte
(comforteisen, energiekosten, milieu)

Randvoorwaarden: kosten,
no-go's over erfgoed, fasering van
de uitvoering et cetera

DuMo-niveaus

Een goed plan voor duurzaam erfgoed is afhankelijk van uw wensen en de uitgangspunten van partijen zoals de gemeente, dit is dus altijd maatwerk. In de erfgoedsector wordt dit ook wel DuMo-advies (Duurzaam Monumentenadvies) genoemd. Met een DuMo krijgen erfgoedeigenaren inzicht in de verduurzamingsmogelijkheden en de uit te voeren werkzaamheden met behoud van monumentale waarden. Het DuMo-advies kent drie niveaus van onderzoek.

4

DuMo niveau 1 Verkennd onderzoek

Oplossingsrichtingen

Wat is het laaghangende fruit? Welke isolatiemethode ligt voor de hand? Welke duurzame energiebronnen kunnen worden aangewend?

DuMo-inspectie
Onderhoudsstaat
(inclusief duiden energieverbruik)

Oplossingsrichtingen en
inschatting mogelijke bouwfysische
risico's

5

DuMo niveau 2 Verdiepend onderzoek

Haalbaarheid

Wat is haalbaar en betaalbaar? Welke informatie heeft de gemeente van u nodig om een beslissing over een vergunning te nemen? In hoeverre zijn de beoogde werkzaamheden praktisch maakbaar? Welke investering is nodig voor de uitvoering? En zijn er financiële regelingen beschikbaar?

Financieel perspectief

- Kosten/opbrengsten
- Concrete financieringsmogelijkheden (leningen, subsidies, btw, et cetera)

Check: vergunning vereist?

- Gesprek monumentenzorg (afstemming plan duurzaam erfgoed)
- Eventueel nader onderzoek erfgoedwaarden (op onderdelen)

6

DuMo niveau 3 Gericht onderzoek

Maatwerkplan

Wat is in uw geval de beste keuze? Welke oplossing leidt tot de minste bouwfysische risico's (bijvoorbeeld ochtproblematiek)? Welke materialen kunnen worden toegepast? Op onze website kunt u meer informatie vinden over deze stappen.

Uitwerking & realisatie

- Integraal maatwerkplan (ontwerp)
- Vergunningverlening (indien van toepassing)
- Werkvoorbereiding
- Begeleiding uitvoering (waarborgen ontwerp)

Veel organisaties geven informatie over verduurzaming. Hoe herkent u een goede partij? Hieronder geven we een aantal suggesties van erkende instanties.

Erkende instanties

Op nationaal niveau zijn verschillende kennisbronnen, de meest bekende zijn:

1. [De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#) (RCE);
2. [De stichting ERM](#) (Erkende Restauratiekwaliteit Monumenten);
3. www.monumenten.nl: met online community waar eigenaren en specialisten elkaar vragen stellen en antwoorden geven.

Op regionaal niveau vindt u:

- Provincie Groningen
- Het Erfgoedloket Groningen
- Monumentenwacht Groningen

Zij delen graag kennis en adviseren over het verduurzamingproces, te benaderen partijen en financiële regelingen voor verduurzaming van erfgoedpanden met u.

Tot slot nog een belangrijk vertrekpunt: uw gemeente, zij hebben beleid over uw pand. Ook hebben zij in hun archief mogelijk tekeningen of een waardenstelling. Daarnaast kunnen ze u vertellen wat zij belangrijk vinden bij het verduurzamen van uw erfgoedpand.

Zelf onderzoek uitvoeren

Op tal van websites, waaronder eerdergenoemde organisaties, kunt u informatie vinden over erfgoedpanden, specifieke regels en verduurzamingsmaatregelen.

Zo zijn er:

- [De online Zelfscan Duurzaam Monument](#)
- [De Groene Menukaart](#)
- [Een warme jas voor oude huizen](#)

En kennisbanken van de stichting ERM en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Onderschat uw eigen kennis en ervaring niet. Als dagelijks gebruiker heeft u waardevolle informatie die deskundigen nodig hebben in hun analyses en adviezen. Denk aan: uw kennis over de historie van het pand, waar uw pand extra aandacht en onderhoud nodig heeft en op welke plekken het comfort verbeterd kan worden. Leg ook uw doelen, wensen en ideeën voor verduurzaming vast.

Heeft u specifieke vragen?

Neem dan gerust contact op met ons.

Erfgoedloket Groningen

Tel. 050 313 27 09

Monumentenwacht Groningen

Tel. 050 589 15 85

Colofon

Uitgave

Deze uitgave is een samenwerking van Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen, het Erfgoedloket Groningen en Monumentenwacht Groningen. Het Steunpunt Cultureel Erfgoed maakt deel uit van Libau, dé onafhankelijke adviesorganisatie voor kwaliteit van de leefomgeving en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe.

Tekst & interviews

Sjoerd van Soelen

Maarten Vieveen

Dank

Met dank aan de bijdrage van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de gemeente Groningen.

Foto's

Libau

Monumentenwacht Groningen

Janna Bathoorn

Maarten Vieveen

Vormgeving

NEWR strategie & creatie

Grafische afwerking

De Merkstudio

Druk

MarneVeenstra

Ruimte voor 'Duurzaam Erfgoed' is onderdeel van een serie van publicaties waarin Libau handvatten en inspiratie biedt voor ruimtelijke opgaven en het behoud of versterken van cultureel erfgoed en de kwaliteit van de leefomgeving.

© Libau
maart 2025

Hoger der A 5
9712AC Groningen

Tel: 050-312 65 45
steunpunt@libau.nl
Info@libau.nl
www.libau.nl